
Investigating the Role of Good Urban Governance in Improving the Quality of Life in the Region 11 of Tehran¹

Saeed Kardar¹ Rassa Safai Namin^{2*}

¹ Associate Professor, Department of Urban Planning, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran

² MA Student in Urban Management, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran

Received Date: 24 August 2022 **Accepted Date:** 07 September 2022

Abstract

Background and Aim: Today, one of the most important issues of urban life is the increase in population, and providing welfare and comfort, or in other words, raising the quality of life, is very important for them, an issue that city managers seek to improve for citizens. On the other hand, today's world is facing challenges that are caused by the transformations resulting from the progress of science and industry and the design of new organizational and social needs. Therefore, considering that the goal of urban management is to improve the quality of life and well-being of citizens, and Tehran's 11th district also has its shortcomings in this field, the purpose of this research is to investigate the role of good urban governance in improving the quality of life in Tehran's 11th district.

Methods: The current research is applied in terms of purpose and descriptive and analytical in terms of method, and it was conducted in a library and field method. In order to collect the theoretical foundations of the research, library resources including books, articles, dissertations and reliable scientific and research databases were used, and then the field method including questionnaires was used. The statistical population of the present study is the 11th district of Tehran, and using the Cochran formula, 384 people have been considered as the statistical population. Then SPSS software and correlation and regression tests were used for quantitative data analysis.

Findings and Conclusion: Establishing good urban governance indicators, especially participation and accountability, can improve the quality of life and thus improve the living conditions of various urban groups in the 11th district of Tehran, and even provide the grounds for achieving sustainable development in this area.

Keywords: Good urban governance, Quality of life, Responsibility, Region 11, Citizen Participation, Tehran.

¹ This article is extracted from the MA dissertation entitled “Investigating the Role of Good Urban Governance in Improving the Quality of Life in the Region 11 of Tehran” of the second author's with the Supervisor of the first author's Department of Urban Planning, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran.

* **Corresponding Author:** Rassasafaei11@gmail.com

Cite this article: Kardar, S., Safai Namin, R (2022). Investigating the Role of Good Urban Governance in Improving the Quality of Life in the Region 11 of Tehran. *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 3(2), 189-204.

بررسی نقش حکمروایی خوب شهری در ارتقاء کیفیت زندگی منطقه ۱۱ تهران^۱

سعید کاردار^۱، رسا صفائی نمین^{۲*}

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران، ایران

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت شهری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۱۳

چکیده

زمینه و هدف: امروزه از مهمترین مسائل زندگی شهرنشینی افزایش جمعیت بوده و تأمین رفاه و آسایش یا به عبارتی بالابردن کیفیت زندگی برای آنان دارای اهمیت زیادی می‌باشد، مسأله ایی که مدیران شهری در پی ارتقا آن برای شهروندان می‌باشند. از سوی دیگر جهان امروز با چالش‌هایی مواجه است که ناشی از دگرگونی‌های حاصل از پیشرفت علم و صنعت و طرح نیازهای جدید سازمانی و اجتماعی است. از این رو با توجه به اینکه هدف مدیریت شهری ارتقا کیفیت زندگی و رفاه شهروندان است و منطقه ۱۱ تهران نیز نارسائی‌هایی که در این زمینه دارد در پژوهش حاضر هدف بررسی نقش حکمروایی خوب شهری در ارتقا کیفیت زندگی منطقه ۱۱ تهران می‌باشد.

روش بررسی: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش از نوع توصیفی و تحلیلی بوده و به شیوه‌ی کتابخانه‌ای و میدانی انجام شده است. به این صورت که جهت جمع‌آوری مبنای نظری پژوهش از منابع کتابخانه ایی شامل کتاب، مقاله، پایان‌نامه و پایگاه‌های معتبر علمی و پژوهشی استفاده شده و سپس از روش می‌دانی شامل پرسشنامه بهره گرفته شده. جامعه آماری پژوهش حاضر منطقه یازده تهران بوده و با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شده‌اند. سپس برای تجزیه و تحلیل کمی داده‌ها از نرم‌افزار SPSS و آزمون همبستگی و رگرسیون، استفاده شد.

یافته‌ها و نتیجه‌گیری: برقراری شاخص‌های حکمروایی خوب شهری به ویژه مشارکت و پاسخگویی می‌تواند زمینه‌های ارتقا کیفیت زندگی و در نتیجه بهبود وضعیت زندگی گروه‌های مختلف شهری را در منطقه ۱۱ تهران فراهم نموده و حتی زمینه‌های دستیابی به توسعه پایدار را در این منطقه فراهم نماید.

کلید واژه‌ها: حکمروایی خوب شهری، کیفیت زندگی، مسئولیت‌پذیری، منطقه ۱۱، مشارکت شهروندی، تهران.

^۱ این مقاله مستخرج از پایان نامه دوره کارشناسی ارشد تحت عنوان بررسی نقش حکمروایی خوب شهری در ارتقاء کیفیت زندگی منطقه ۱۱ تهران نویسنده دوم به راهنمایی نویسنده اول گروه شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران، ایران است.

* نویسنده مسئول: Rassasafaei11@gmail.com

ارجاع به این مقاله: کاردار، سعید؛ صفائی نمین، رسا (۱۴۰۱). بررسی نقش حکمروایی خوب شهری در ارتقا کیفیت زندگی منطقه ۱۱ تهران، فصلنامه مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه‌ای، ۳(۲)، ۱۸۹-۲۰۴.

مقدمه و بیان مسأله

امروزه از مهمترین مسائل زندگی شهرنشینی افزایش جمعیت شهری و تأمین شرایط زندگی در رفاه و آسایش برای شهروندان یا به عبارتی بالابردن کیفیت زندگی آنان می‌باشد. کیفیت زندگی مسأله‌ای است که امروز بیش از هر چیز دیگری در زندگی شهری اهمیت یافته و مدیران شهری در پی ارتقا آن برای شهروندان می‌باشند. از سوی دیگر جهان امروز با چالش‌هایی مواجه است که ناشی از دگرگونی‌های حاصل از پیشرفت علم و صنعت و طرح نیازهای جدید سازمانی و اجتماعی است (چاره جو و همکاران، ۱۳۹۹).

در جهان متحول امروز، دولت‌ها به تنهایی قادر به پاسخگویی به نیازهای جدید نخواهند بود. از این رو مدیریت شهری امروزه عهده دار تمام مسائل مربوط به شهر و شهرنشینی و ساکنان آن است و وظیفه دارد شرایط زندگی مناسب و مساعد را برای شهروندان خود فراهم نماید. از آنجایی که این امر وظیفه‌ی خطیری است و انجام آن دشوار، این مهم نیازمند الگوی جدیدی است که بتوان از همه ظرفیت‌های جامعه در بخش‌های دولتی، خصوصی و مدنی استفاده نمود تا تولید و ارائه خدمات عمومی را حداکثر ساخت. در سیستم مدیریت شهری نوین برای رفع این مشکلات و چالش‌ها در زندگی شهری، الگوهای متعددی ارائه شده است. یکی از این الگوها که مدل غالب در مدیریت شهری محسوب می‌شود، الگوی حکمروایی شهری است. حکمرانی موضوعی است که بر نحوه تعامل دولت‌ها و سایر سازمان‌های اجتماعی با یکدیگر، نحوه ارتباط با شهروندان و نحوه اتخاذ تصمیمات در جهانی پیچیده تمرکز داشته و فرایندی است که از طریق جوامع و سازمان‌ها تصمیمات خود را اتخاذ و بواسطه آن مشخص می‌کنند که چه کسانی در این فرایند درگیر و چگونه وظایف خود را به انجام برسانند (نیکبخت، ۱۴۰۰).

تحولات اخیر در ساختار اجتماعی، اقتصادی و فضایی نواحی شهری، با تغییر در شیوه اداره شهرها همراه شده که در متون مرتبط با تجدید سازمان سیاسی شهرها، این تحول اغلب به عنوان حرکت از حکومت به حکمروایی تعریف می‌شود. از سوی دیگر کیفیت زندگی مسأله‌ای چند وجهی است که شامل کیفیت ذهنی و عینی می‌شود.

در مدل‌های اخیر توسعه که از سوی سازمان‌های بین‌المللی ترویج می‌شود، برای بهبود کیفیت زندگی شهری و نیل به توسعه پایدار شهری، الگوی حکمروایی خوب شهری مطرح می‌شود که بر مبنای آن می‌توان سلامت، نظم و امنیت را با پیشرفت و رفاه به صورت توأمان محقق کرد مسأله‌ای که امروزه مدیریت شهری در جهت دستیابی به آن می‌بایستی حداکثر تلاش خود را انجام داده تا بتواند زندگی مرفه‌ی را به شهروندان خود ارائه نماید. با توجه به اینکه منطقه ۱۱ تهران از بخش‌های مرکزی تهران است و بافتی قدیمی دارد مسأله کیفیت زندگی و ارتقاء آن در این منطقه اهمیت زیادی دارد. از این رو بررسی نقش حکمروایی خوب شهری در ارتقا کیفیت زندگی در آن ضروری می‌باشد. با توجه به مسائل مطرح شده و اهمیتی که کیفیت زندگی و ارتقا آن در زندگی شهری امروز دارد در پژوهش حاضر در پی بررسی نقش حکمروایی خوب شهری در ارتقا کیفیت زندگی با نمونه موردی منطقه ۱۱ تهران می‌باشیم. هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی نقش حکمروایی خوب شهری در ارتقا کیفیت زندگی در منطقه ۱۱ تهران می‌باشد و در این راستا پاسخگویی به سؤال زیر اساس کار می‌باشد:

چگونه حکمروایی خوب شهری می‌تواند زمینه ارتقا کیفیت زندگی را فراهم نماید؟

مبانی نظری پژوهش

حکمروایی خوب

حکمروایی خوب شهری را می‌توان شیوه و فرایند اداره‌ی امور شهری با مشارکت سازنده‌ی بخش‌های دولتی، خصوصی و جامعه‌ی مدنی به منظور نیل به توسعه‌ی پایدار شهری، ایجاد شهر سالم و ارتقای کیفیت زندگی تعریف کرد (ملکی و همکاران، ۱۴۰۰).

حکومت و حکمروایی، دو الگو برای اداره امور عمومی هستند. حکومت عهده دار تمامی وظایف است و موظف است که تمام خدمات را برای مصرف جامعه مدنی با شهروندان فراهم کند ولی حکمروایی، مسئولیت اداره عمومی، میان سه نهاد حکومت، جامعه مدنی و بخش خصوصی را عهده دار است. حکمروایی شامل مجموعه‌ای از مکانیسم‌های یکپارچه، فرایندها، نهادها و ارتباطات متقابل است که در آن، شهروندان و گروه‌های اجتماعی، از حقوق و تکالیف خود آگاهی می‌یابند (Lupala, 2015).

حکمروایی دارای سه بعد عملکردی، ساختاری - سیاسی و سازمانی است که هارفام و پونتینگ (۱۹۹۷)، بعد فرهنگی را نیز بدان‌ها افزوده است. حکمرانی اعمال اقتدار اداری، اقتصادی، سیاسی در راستای مدیریت امور کشور در تمام سطوح بوده و ساز و کارها، فرایندها و مؤسساتی را در بر می‌گیرد که از طریق آن‌ها شهروندان و گروه‌های جامعه منافع خود را به هم پیوندزده، حقوق خود را پیگیری، تعهدات خود را ادا و اختلافات خود را حل و فصل می‌نمایند (برنامه توسعه سازمان ملل، ۲۰۰۲).

در تعریف دیگری آمده؛ در چند دهه اخیر، با مطرح شدن مفاهیم و رویکردهای دموکراتیک، الگوهای جدید حاکمیتی شکل یافتند. یکی از این اشکال جدید، جنبش حکمروایی خوب شهری بوده است. این الگو به عنوان فرایند مشارکتی تعریف می‌شود که با مشارکت شهروندان و تغییر نقش و کارکردهای حاکمیت محلی همراه است (اندستا و همکاران، ۱۴۰۰). همچنین حکمروایی خوب عبارت است از مشارکت، شفافیت، پاسخگویی، اثربخشی تساوی خواهی و حاکمیت قانون حکمروایی خوب تضمین می‌کند که اولویت‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی می‌تی بر آسیب‌پذیری طایقات در فرآیند تصمیم‌گیری درباره تخصیص منابع توسعه شنیده شود. در یک جامعه حکمروایی مشتمل بر دولت، بخش خصوصی و جامعه مدنی است.

حکمروایی و تفاوت آن با حکومت

واژه To govern به معنای هدایت کردن، اداره کردن، کنترل کردن، تنظیم کردن، نافذ بودن، مقرر کردن می‌باشد و به طور ویژه‌ای به اعمال حکم یا انجام امور از سوی مرجع ذی صلاح و اداره امور از سوی دولت مربوط می‌شود. بنابراین حکومت به ساختار نهاد رسمی موضع تصمیم‌گیری مقتدرانه‌ای اطلاق می‌شود که شاخه‌های قانونی و اجرایی دستگاه دولت و افرادی که آن‌ها را کنترل می‌کنند، در بر می‌گیرد (مؤذن، ۱۳۹۱: ۲۲). در واقع حکومت متشکل است از «ساختارها و سیستم‌هایی» که در داخل مرزهای یک کشور و تحت مسئولیت یک دولت می‌باشند. در مقابل حکمروایی عبارت است از «فرایند» تصمیم‌گیری و اینکه چگونه تصمیمات گرفته شده اجرا می‌شوند (Mercy, 2011).

جانسون بیان می‌دارد که اخیراً در کاربرد متداول دانشگاهی اغلب حکمروایی از حکومت متمایز می‌شود در مورد این اصطلاح دو کاربرد گسترده را می‌توان تشخیص داد:

نخست مربوط به ماهیت (سازمان‌ها)

در این کاربرد حکمروایی به عنوان دخالت طیف گسترده‌ای از نهادها و بازیگران در تولید می‌بایست تعریف می‌شود. این طیف شامل سازمان‌های غیر دولتی، سازمان‌های دولتی ظاهراً مستقل، شرکت‌های خصوصی، گروه‌های فشار، جنبش‌های اجتماعی و همچنین آن دسته از نهادهای دولتی است که به طور سنتی به عنوان بخش رسمی حکومت تلقی

می‌شوند. در این تعریف حکمروایی گسترده‌تر از حکومت است و حکومت یکی از مؤلفه‌های آن به شمار می‌آید. (خلیل نژاد، ۱۴۰۰).

دوم ماهیت حکمروایی (روابط میان سازمان‌ها)

در این کاربرد، حکمروایی شامل شکل ویژه‌ای از نظم و ترتیب است و حکمروایی عبارت است از خود سازماندهی روابط بین سازمانی، صاحب‌نظرانی که این کاربرد را می‌پذیرند معمولاً به تغییر در ماهیت نظم در جوامع معاصر، از حکومت (سلسله مراتب) به حکمروایی اشاره می‌کنند (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۰: ۸۹).

در واقع حکمروایی به عنوان جایگزینی برای مدیریت سنتی، سبب عدم تمرکز تصمیم‌گیری‌ها می‌شود به طوری که اداره شهر با مشارکت حکومت، جامعه مدنی و بخش خصوصی انجام می‌گیرد؛ و همین مشارکت و سیاست پایین به بالا به دلیل شناخته‌تر مقامات محلی از مسائل و مشکلات، سبب اتخاذ بهترین تصمیمات برای برطرف کردن مشکلات شهری، ایجاد محیط مناسب برای شهروندان و ارتقا کیفیت زندگی می‌گردد. (احد نژاد و همکاران، ۱۳۹۶).

شاخص‌های حکمروانی خوب شهری

- پاسخگویی: این معیار بر مسئول بودن و حساب پس دادن مسئولان و تصمیم‌گیران در قبال شهروندان استوار است (رفیعیان، ۱۳۹۰) و از گان مرتبط با مفهوم پاسخگویی تقریباً با مسئولیت‌پذیری معادل است و به معنای حسابداری است (Gelfand, 2004, 17)

- مشارکت: منظور از مشارکت، قدرت تأثیرگذاران بر تصمیم‌گیری‌ها و سهیم شدن شهروندان در قدرت است (رفیعیان، ۱۳۹۰). پس مشارکت فرایندی است که در آن شهروندان مسئولان در تصمیم‌گیری‌های شهری سهیم می‌شوند (برک‌پور، ۱۳۸۶: ۵۰۱).

از نیمه دوم قرن بیستم مفهوم مشارکت با نگرشی نو، به موضوع کلیدی در برنامه‌های توسعه، به خصوص برنامه‌های توسعه شهری بدل شده است. برای تقویت و گسترش امر مشارکت مردم در برنامه‌ریزی، شناخت عوامل مؤثر بر این امر ضروری است. امروزه مشارکت از اساسی‌ترین مفاهیم در رشد و توسعه در تمامی جنبه‌های زندگی اجتماعی، سیاسی و فرهنگی به شمار می‌آید چرا که برنامه‌ریزی در حوزه‌های مختلف بدون مشارکت مردم قابل اجرا نبوده و نتایجی که به همراه دارد، انتظارات برنامه ریزان را برآورده نمی‌سازد. مشارکت مقوله‌ای است جمعی که در ابعاد و حوزه‌های مختلف قابل بررسی است. مفهوم مشارکت اجتماعی یک نقطه مهمی در داخل رشته‌هایی از قبیل علوم سیاسی، علوم اجتماعی و روانشناسی اجتماعی را اشغال کرده است و به عنوان کانون بسیاری از مفهوم‌سازی‌ها و تئوری‌ها در آمده است «مشارکت اجتماعی درون زمینه‌ای اجتماعی اتفاق می‌افتد جایی که مردم در فعالیت‌های اجتماعی در بسیاری از شبکه‌های اجتماعی رسمی و غیر رسمی وارد می‌شوند شکل‌های مشارکت اجتماعی به وسیله موضوعات رخ داده درون اجتماع یا محل و فرهنگ، هنجار، ارزش‌ها و رسومات مربوط به آن تعیین می‌شود. (خلیل نژاد، ۱۴۰۰).

- اجماع‌سازی: منظور از اجماع‌سازی، تعدیل و ایجاد توافق میان منافع مختلف است (رفیعیان، ۱۳۹۰). شهر عرصه گروه‌ها و منافع مختلف و گاه در حال ستیز با یکدیگر است. منظور از جهت‌گیری توافقی، تعدیل و ایجاد توافق میان منابع مختلف است.

- حاکمیت قانون: مراعات چارچوب‌های قانونی و دور بودن دست افراد غیر مسئول از تصمیم‌گیری‌ها است. برقراری شرایط لازم برای تعامل بین عناصر مدیریت شهری (شهروندان، نهادهای اداره‌کننده شهر، شوراها و نیز بخش خصوصی) لازم است.

- عدالت و انصاف: منظور از عدالت، ایجاد فرصت‌های مناسب برای همه شهروندان در زمینه ارتقای وضعیت رفاهی خود، تلاش در جهت تخصیص عادلانه منابع و مشارکت اقشار محروم در اعلام نظر و تصمیم‌گیری است.

- شفافیت: نقطه مقابل پنهان کاری در تصمیم‌گیری است. این معیار بر گردش آزاد اطلاعات و سهولت دسترسی به آن، روشن بودن اقدامات و آگاهی مستمر شهروندان از روندهای موجود استوار است (برک پور، ۱۳۸۶: ۵۰۲).

- اثربخشی و کارایی: این معیار بر استفاده مناسب از منابع موجود برای تأمین نیازهای شهروندان، ارائه خدمات شهری و رضایت مردم استوار است (رفعیان، ۱۳۹۰).

عموماً کسانی که در حال بررسی و معرفی شاخص‌های حکمروایی خوب شهری هستند حداقل با ۴ چالش بزرگ مواجه‌اند: تعریف مفهوم، انتخاب مقیاس، انتخاب نمونه و شاخص ارزیابی (et al Stewart, 2006).

شاخص‌های حکمروایی شهری به دنبال پیگیری دو نوع هدف، در سطح جهانی و سطح محلی است. در سطح جهانی، اهمیت حکمروایی شهری در دستیابی به اهداف توسعه بلند مدت مانند اهداف توسعه هزاره و نیز مقایسه کیفیت حکمروایی در شهرها و مناطق جهانی مطرح می‌گردد. در سطح محلی، از شاخص حکمروایی شهری انتظار می‌رود نیازها و زمینه‌های مختص محلی و نیز اقدامات صورت گرفته برای بهبود حکمروایی شهری را انعکاس دهد.

کیفیت زندگی: کیفیت زندگی محصول تاریخی نظام‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است و نمی‌توان آن را مجزا از ساختارهای فوق تبیین کرد. بنابراین مفهوم کیفیت زندگی یک متغیر مرکب می‌باشد و وضعیت آن به سطح توسعه یافتگی جوامع بستگی دارد و می‌توان آن را با طراحی و تدوین شاخص‌هایی، تعریف و اجرا کرد (ارغان و همکاران، ۱۴۰۰).

در متون مختلف رشته‌های اقتصاد، علوم سیاسی و برنامه‌ریزی دلایل متعددی برای ضرورت و اهمیت بخش عمومی و برنامه‌ریزی ذکر شده است؛ جبران آثار خارجی، تأمین کالاهای عمومی، کاهش هزینه‌های مبادله و جز آن‌ها و ... اما اگر بتوان یک هدف غایی برای بخش عمومی و برنامه‌ریزی ذکر کرد که تمامی آن دلایل را نیز در بر گیرند آن هدف، افزایش کیفیت زندگی مردم است. از همین روست که توجه به مفهوم کیفیت زندگی از دهه ۱۹۷۰ میلادی بدین سو در ادبیات رشته‌های مختلف از پزشکی گرفته تا اقتصاد و برنامه‌ریزی شهری مطرح بوده است. از سوی دیگر، یکی از موضوعاتی که در ارتباط با تفاوت میزان توسعه در کشورهای مختلف مطرح می‌شود، مفهوم حکمروایی است. (شریف زادگان و همکاران، ۱۳۹۶). در این ارتباط باید عنوان نمود؛ امروزه کیفیت زندگی شهری و ارتقاء آن به هدف اصلی بسیاری از سیاست‌ها، برنامه‌ها و اقدامات مدیران شهری تبدیل شده و به عنوان شاخصی برای ارزیابی و نظارت بر عملکرد تصمیم‌گیران و مدیران مورد استفاده قرار می‌گیرد. وجود مشکلاتی مانند ضعف منابع درآمدی، کمبود وسایل حمل و نقل عمومی، سنگینی ترافیک و تراکم خودروها و اتلاف وقت شهرنشینان در تردهای شهری، کمبود فرصت‌ها و موقعیت‌های شغلی مناسب، کمبود مراکز درمانی، گرانی و کمبود مسکن مناسب، مشکلات و آسیب‌های ناشی از نابرابری‌های اجتماعی، تغذیه نامناسب، آلودگی آب، آلودگی هوا، آلودگی محیط، کمبود فضای سبز، کمبود امکانات فرهنگی، ورزشی و فراغتی، جرائم، ناامنی و آسیب‌های اجتماعی و ... زندگی شهری را با چالش‌های جدی مواجه ساخته است و بر لزوم توجه به کیفیت زندگی شهری بیش از پیش افزوده است. (نیکبخت، ۱۴۰۰).

در واقع کیفیت زندگی مفهومی پیچیده است و بسیاری از دانشمندان علوم اجتماعی از تعریفی جامع و مانع از آن ناتوان هستند. چرا که درک این مفهوم از سوی اقشار مختلف جامعه شهری معنای متفاوتی را متبادر می‌کند؛ به عبارتی، در محیط شهری این مفهوم به واسطه تنوع اندیشه‌ها و اینکه هر کس تعریف خاصی از زندگی و رفاه اجتماعی دارد، معانی متفاوتی را متصاعد می‌سازد (رهنمایی و همکاران، ۱۳۹۰)؛

بنابراین، با اینکه کیفیت زندگی موضوع بسیاری از پژوهشات در رشته‌های علمی گوناگون بوده است؛ اما تعریفی جامع و جهانی برای این مفهوم هنوز هم به صورت یک مشکل باقی مانده است (ضرابی و همکاران، ۱۳۹۳)؛ زیرا بسیاری از

محققان بر این باورند که کیفیت زندگی مفهومی نسبی، متأثر از زمان، مکان و ارزش‌های فردی و اجتماعی است که از یک سو، ابعاد عینی و بیرونی و از سوی دیگر، ابعاد ذهنی و درونی دارد؛ از این رو، ارائه تعریفی جامع و جهانی از آن آسان نیست (رضوانی و منصوریان، ۱۳۸۷).

در یک تعریف عام، کیفیت زندگی به عنوان زندگی راحت و دسترسی به نیازهای اساسی در یک محیط شهری تلقی می‌شود (ایزر، ۲۰۰۶). در واقع، کیفیت زندگی به مفهوم فراهم بودن سطوحی از زندگی است که فرد از زندگی خود احساس رضایت دارد. باید توجه داشت، کیفیت زندگی به دلیل پیچیدگی نیازهای انسان و تنوع نیازها در فرهنگ‌ها و سیستم‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، مفهومی بسیار گسترده دارد (شماعی و همکاران، ۱۳۹۱).

کیفیت زندگی شهری یکی از مهمترین حوزه‌های مطالعات شهری در کشورهای مختلف می‌باشد که در دهه‌های اخیر توجه بسیاری از محققان و سازمان‌های جهانی را به خود جلب کرده است. کیفیت زندگی از جمله مسائل مهمی است که ابتدا با گسترش همه جانبه فناوری و فرآیند صنعتی شدن در کشورهای غربی مورد توجه اندیشمندان قرار گرفت و روز به روز بر مطالعات در این زمینه افزوده شده و این مهم به دلیل اهمیت روزافزون مطالعات کیفیت زندگی در پایش سیاست‌های عمومی و نقش آن به عنوان ابزاری کارآمد در مدیریت و برنامه‌ریزی شهری است. بهبود و ارتقاء کیفیت زندگی در هر جامعه‌ای یکی از مهمترین اهداف سیاست‌های عمومی آن جامعه است (داوری نژاد، ۱۴۰۰).

جدول ۱. رتبه‌بندی ۱۰ شهر برتر جهان از نظر کیفیت زندگی در سال ۲۰۲۰

رتبه جهانی	شهر	شاخص کیفیت زندگی	کشور
۱	کانبرا	۲۱۳،۷۹	استرالیا
۲	رالی	۲۱۰،۵۴	آمریکا
۳	آدلاید	۲۱۰،۱۸	استرالیا
۴	ولینگتون	۲۰۵،۰۶	نیوزیلند
۵	کلمبوس	۲۰۰،۴۴	آمریکا
۶	مدیسون	۲۰۰،۱۸	آمریکا
۷	زوریخ	۱۹۹،۱۵	سوئیس
۸	بریزین	۱۹۸،۸۸	استرالیا
۹	شارلوت	۱۹۷،۹۱	آمریکا
۱۰	آستین	۱۹۴،۸۶	آمریکا

(مأخذ: نامپئو، ۲۰۲۱).

اغلب تمایز میان مفاهیم کیفیت زندگی، رفاه، رضایت و شادی دشوار است (مرنز^۱، ۲۰۱۵). به طور کلی می‌توان گفت که مفهوم کیفیت زندگی شهری با هدف اصلاح و تکامل مفهوم توسعه از توسعه صرف کمی و اقتصادی به توسعه پایدار شهری مطرح و مورد توجه قرار گرفته است.

در واقع این مفهوم پاسخی به توسعه صرف اقتصادی در مقیاس ملی و توسعه صرف کالبدی در مقیاس شهری بود و به نوعی مؤید توجه به شاخص‌ها و معیارهای اجتماعی، کیفی و اقتصادی پایدار در عرصه برنامه‌ریزی شهری و در تعامل با شاخص‌های کالبدی، کارکردی است؛ به عبارت دیگر، منظور از کیفیت زندگی شهری توجه به شاخص‌های اجتماعی،

¹ Merns, 2015

اقتصادی، فرهنگی، محیطی و روانی و غیره در دو وجه عینی (کمی) و ذهنی (کیفی) در روند برنامه‌ریزی کیفیت زندگی شهری است: مثل کیفیت دسترسی، کیفیت مسکن، کیفیت فضاهای گذران اوقات فراغت، ایجاد فرصت‌هایی برای کنش متقابل اجتماعی، فرصت‌های اجتماعی، اشتغال، رفاه، مشارکت اجتماعی و غیره (کوکبی، ۱۳۸۶). علی رغم ابهام و اختلاف نظرهایی که در تعریف کیفیت زندگی وجود دارد، تمام پژوهش‌های کیفیت زندگی، در دو سرفصل شاخص‌های عینی و شاخص‌های ذهنی انجام می‌شوند (آلن و همکاران، ۲۰۰۲).

شاخص‌های ذهنی بر اساس چگونگی درک و توصیف مردم از وضع خود استوار هستند و برای ارزیابی افراد از وضعیت عینی زندگی استفاده می‌شوند. این شاخص‌ها مبتنی بر گزارش‌های شخصی افراد از ادراکاتشان در مورد جنبه‌های مختلف زندگی است و میزان رضایت افراد و گروه‌ها را از تأمین نیازهایشان مورد بررسی قرار می‌دهد. این شاخص‌های مکمل که متغیرهای اقتصادی، اجتماعی و محیطی هستند، ادراکات و ارزشیابی‌های افراد را از وضعیت عینی و ملموس زندگی‌شان نمایش می‌دهد. در حالی که شاخص‌های عینی مربوط به حقایق قابل مشاهده هستند و غالباً از داده‌های ثانویه به دست می‌آیند (رهنمایی و همکاران، ۱۳۹۰).

پیشینه پژوهش

نیکبخت (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان کیفیت زندگی شهری و حکمروایی شهری عنوان نموده امروزه کیفیت زندگی شهری و ارتقاء آن به هدف اصلی بسیاری از سیاست‌ها، برنامه‌ها و اقدامات مدیران شهری تبدیل شده و به عنوان شاخصی برای ارزیابی و نظارت بر عملکرد تصمیم‌گیران و مدیران مورد استفاده قرار می‌گیرد. در این مقاله ابتدا مختصات و ابعاد حکمروایی خوب شهری و کیفیت زندگی شهری بررسی تبیین می‌شود و سپس وضعیت کیفیت زندگی شهری در شهر تهران از طریق فراتحلیل پژوهشات انجام شده و شاخص‌های بین‌المللی مورد تحلیل قرار می‌گیرد. در انتها با بیان نقش و تأثیر حکمروایی خوب شهری برای تحقق توسعه پایدار شهری، پیامدها و آثار آن بر ارتقاء کیفیت زندگی شهری و کاهش جرائم تبیین می‌شود.

محمدی ناصر و همکاران (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان تحلیلی بر حکمروایی شهری مبتنی بر ارائه الگوی بهینه (مطالعه موردی شهر گرمدره) انجام داده‌اند. نتایج گویای آن است عامل عدم یکپارچگی بین بخش‌های مختلف مدیریت شهری با میانگین ۳/۸ بیشترین تأثیر را در عدم اجرای حکمروایی در کشور دارد. از شاخص اساسی تأثیرگذار در اجرای حکمروایی شهری در منطقه مورد مطالعه بررسی نتایج بخش اول ۴ ده است. در سطح اجرایی شهر گرمدره در زمینه شاخص پاسخگویی عامل ضعف در نظارت مستمر و همگانی با میانگین رتبه ۳۸/۵، در شاخص حاکمیت قانون عامل وجود قوانین متعدد، موازی، تفسیرپذیر و گاه متناقض با میانگین رتبه ۷۳،۳، در شاخص شفافیت عامل عدم دسترسی به اطلاعات ۵۶،۴ و در شاخص مشارکت عامل تمرکز گرایی شدید و مدیریت بالا به پایین با میانگین رتبه ۴۸،۴ بیشترین تأثیر را در عدم اجرای صحیح حکمروایی شهری در شهر گرمدره دارا هستند (محمدی ناصر و همکاران، ۱۴۰۰).

چاره جو و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان تحلیل و ارزیابی رابطه حکمروایی خوب شهری و کیفیت زندگی (مورد: محلات شهر سنندج) عنوان نمودند پژوهش حاضر ضمن تأکید بر جنبه کاربردی آن به تحلیل و ارزیابی رابطه بین حکمروایی و کیفیت زندگی می‌پردازد. نتایج پژوهش نشان داده است که از نظر آماری، یک همبستگی معنادار بین دو بعد وجود دارد و نتایج معادلات ساختاری نشان داد که میزان تأثیرات حکمروایی بر کیفیت زندگی برابر با ۰،۴۲ است که نشان‌دهنده تأثیرگذاری ۴۲ درصد حکمروایی در تبیین کیفیت زندگی است. همچنین مقادیر بارهای عاملی نشان از تأثیرگذاری بالای شاخص‌ها و ابعاد در ایجاد روابط بین متغیرها دارد. این مورد به ویژه در ارتباط با ابعاد محیطی و آموزشی

نمود بیشتری پیدا می‌کند و نتایج برازندگی ۰,۰۴ است که این بیانگر مطلوبیت مدل به کار گرفته در پژوهش است (چاره جو و همکاران، ۱۳۹۹).

ژیانگ (۲۰۲۱)، در پژوهشی با عنوان نیاز فوری به حکمرانی شهری هوشمند در عصر هوشمند عنوان نموده؛ حاکمیت "هوشمند" در عصر "هوشمند" فقط در مورد اتخاذ فناوری نیست، بلکه بیشتر به دنبال دستیابی به فرایندهای مؤثر حکمرانی و دستیابی به نتایج بهتر شهری از طریق استفاده از فناوری‌های نوآورانه است. در این دیدگاه، من بر فوریت و نیاز به یک چشم انداز تحول آفرین در زمینه مدیریت شهری با فناوری اطلاعات و ارتباطات که شامل مدیریت شهری هوشمند به عنوان شیوه‌ای مبتنی بر بافت و شیوه اجتماعی اداره شهرها است، استدلال می‌کنم. بر اساس این استدلال‌ها، من به شدت توصیه می‌کنم که محققان و متخصصان از حکمرانی شهری هوشمند برای مدیریت شدیدترین چالش‌های شهری با شروع مسأله شهری، ترویج شیوه‌های حکمرانی مبتنی بر تقاضا و شکل‌گیری اجتماعی فناوری اطلاعات با توجه به زمینه استفاده کنند (ژیانگ، ۲۰۲۱).

سیورو و همکاران (۲۰۲۰)، در پژوهشی با عنوان حاکمیت شهری و کیفیت زندگی در شهرهای هوشمند عنوان نمودند تمرکز مسکن در مناطق شهری و رشد شدید جمعیت، به معنای سازگاری شهرها با حداقل کیفیت زندگی مردم است. به این معنا، شهرهای هوشمند خود را به عنوان یک راه حل مناسب برای تجمیع منابع عمومی، سرمایه انسانی، سرمایه اجتماعی و اطلاعات و فناوری‌های ارتباطی، برای ترویج توسعه پایدار معرفی می‌کنند. در این زمینه، این پژوهش با هدف تجزیه و تحلیل تأثیر عوامل حکمرانی شهری هوشمند بر کیفیت زندگی در شهرها انجام شده است. بدین منظور، روابط شفافیت، همکاری، مشارکت و مشارکت، ارتباطات و پاسخگویی در کیفیت زندگی اندازه‌گیری شد. نتایج پژوهش حاکی از روابط شدید و مهم بین سازه‌ها است. در میان یافته‌های پژوهش، ما شناسایی محرک‌های استراتژیک را که می‌تواند به حاکمان شهرهای هوشمند در توسعه سیاست‌های عمومی و اقدامات اجرایی شهرداری که مردم را برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار درگیر می‌کند، کمک می‌کند. قابل ذکر است که یافته‌های پژوهش به منظور بهبود کیفیت زندگی شهروندان به بهبود مدیریت شهرهای هوشمند کمک می‌کند (سیورو و همکاران، ۲۰۲۰).

مایر و همکاران (۲۰۱۹)، در پژوهشی با عنوان حکمرانی خوب شهری و انعطاف‌پذیری شهرها: رویکرد آفریقایی به توسعه پایدار عنوان نمودند؛ حکمرانی خوب شهری یک مفهوم چند بعدی است که بر بهبود کیفیت زندگی شهروندان محلی، به ویژه در جوامع حاشیه نشین و محروم تمرکز دارد. شهرها با مشکلات و چالش‌های مختلفی مانند استفاده ناپایدار از منابع طبیعی، کمبود مسکن و زیرساخت‌ها، شیوع فقر، شهرنشینی سریع، جنایت، بلایا و اثرات تغییرات آب و هوایی روبرو هستند. تاب‌آوری شهر یک فرایند فراگیر است که به توانایی یک شهر در مدیریت پایدار رویدادهای مرتبط با ریسک غیر منتظره و مورد انتظار اشاره دارد. علاوه بر این، این شامل ظرفیت یک شهر برای انطباق با چالش‌های آینده از منظر استراتژیک و فضایی است. هدف این مقاله تجزیه و تحلیل ماهیت توسعه پایدار به طور کلی است. به طور خاص، آن را برای تجزیه و تحلیل اهمیت حکمرانی شهری در آفریقا و روابط متقابل حکمرانی خوب شهری و تاب‌آوری شهر تنظیم می‌کند. هدف ارائه یک پشتوانه نظری و جهت‌گیری عملی برای نقشی است که حکومت شهری می‌تواند در توسعه پایدار ایفا کند. ثابت شد که در حالی که کشورهای آفریقایی موفقیت‌های خاصی را تجربه کرده‌اند، اما در زمینه مدیریت شهری "خوب" و "پایدار" چالش‌های زیادی وجود داشته است. نتایج نشان داد که مفهوم "حکمرانی خوب شهری" پیش نیاز کشورهای آفریقایی برای طراحی و اجرای موفقیت‌آمیز ابتکارات توسعه پایدار است (مایر و همکاران، ۲۰۱۹).

جدول ۱. خلاصه پیشینه پژوهش

ردیف	عنوان	نویسنده و سال انتشار	هدف	روش پژوهش	نتیجه
۱	کیفیت زندگی شهری و حکمروایی شهری	نیکبخت ۱۴۰۰	بررسی نقش کیفیت زندگی شهری و حکمروایی شهری	توصیفی تحلیلی	تبیین پیامدها و آثار حکمروایی شهری بر ارتقاء کیفیت زندگی شهری و کاهش جرائم
۲	تحلیلی بر حکمروایی شهری مبتنی بر ارائه الگوی بهینه (مطالعه موردی شهر گرمدره)	محمدی ناصر و همکاران (۱۴۰)	تحلیلی بر حکمروایی شهری مبتنی بر ارائه الگوی بهینه	توصیفی- تحلیلی	مدیریت بالا به پایین بیشترین تأثیر را در عدم اجرای صحیح حکمروایی شهری در شهر گرمدره دارد.
۳	تحلیل و ارزیابی رابطه حکمروایی خوب شهری و کیفیت زندگی (مورد: محلات شهر سنندج)	چاره جو و همکاران (۱۳۹)	تحلیل و ارزیابی رابطه بین حکمروایی و کیفیت زندگی	توصیفی- تحلیلی	تأثیرگذاری بالای شاخص‌ها و ابعاد در ایجاد روابط بین متغیرها
۴	نیاز فوری به حکمرانی شهری هوشمند در عصر هوشمند	ژیانگ (۲۰۲۱)	فوریت و نیاز به یک چشم انداز تحول آفرین در زمینه مدیریت شهری	توصیفی- تحلیلی	ترویج شیوه‌های حکمرانی مبتنی بر تقاضا و شکل‌گیری اجتماعی فناوری اطلاعات با توجه به زمینه استفاده یافته‌های پژوهش به منظور بهبود کیفیت زندگی شهروندان به بهبود مدیریت شهرهای هوشمند کمک می‌کند
۵	حاکمیت شهری و کیفیت زندگی در شهرهای هوشمند	سیورو و همکاران (۲۰۲)	بررسی حاکمیت شهری و کیفیت زندگی در شهرهای هوشمند	توصیفی- تحلیلی	مفهوم "حکمرانی خوب شهری" پیش نیاز کشورهای آفریقایی برای طراحی و اجرای موفقیت‌آمیز ابتکارات توسعه پایدار است
۶	حکمرانی خوب شهری و انعطاف‌پذیری شهرها: رویکرد آفریقایی به توسعه پایدار	مایر و همکاران (۲۰۱)	بررسی نقش حکمرانی خوب شهری در انعطاف‌پذیری شهرها	توصیفی- تحلیلی و اسنادی	پژوهشات و کاربردهای جدید خود را در کشورهایی مانند لهستان نشان دهد که در آن ایده حکومتداری و توسعه پایدار همچنان به صورت تئوری باقی مانده است.
۷	مفهوم "حکمرانی خوب شهری" و کاربرد آن در برنامه‌ریزی شهری پایدار	بادیچ (۲۰۱۷)	تلاش برای ارائه شیوه‌های منتخب در برنامه‌ریزی فضایی است که از اصول ایده مشارکت مشترک استفاده می‌کند	توصیفی- تحلیلی	

(نگارندگان، ۱۴۰۱).

معرفی محدوده مورد مطالعه

منطقه ۱۱ شهرداری تهران با جمعیتی معادل ۲۸۹ هزار نفر از مناطق مهم و مرکزی کلان شهر تهران به شمار می‌آید. در این منطقه که از مناطق مهم سیاسی نیز شناخته می‌شود مراکز درمانی و تفریحی متعددی جای گرفته‌اند. مراکز و مجتمع‌های تجاری مختلفی نیز در خیابان‌های مهم آن یعنی انقلاب تأسیس شده‌اند. مساحت منطقه بالغ بر ۱۲/۶ کیلومتر مربع برخوردار است. در این منطقه ۱۹ محله و ۴ ناحیه وجود دارد. از دیگر ویژگی‌های آن وجود بافت‌های فرسوده‌ای است که اغلب در محله‌هایی همچون منیریه، دروازه قزوین و خیابان شیخ هادی با آن‌ها مواجه می‌شود. این منطقه دارای موقعیت مکانی سیاسی است به طوری که مراکز و نهادهای مهمی همچون بیت رهبری، شورای نگهبان و چندین مورد دیگر در آن جای گرفته‌اند. در این منطقه مراکز تفریحی، علمی و درمانی مختلفی وجود دارد (شهرداری منطقه ۱۱، ۱۴۰۱). همچنین کاربری مسکونی حدود ۵۰ درصد محدوده منطقه را به خود اختصاص داده است.

شکل ۱. نقشه موقعیت نسبی منطقه مورد مطالعه (شهرداری منطقه یازده تهران، ۱۴۰۱)

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش از نوع توصیفی و تحلیلی بوده و به شیوهی کتابخانه‌ای و می‌دانی انجام خواهد شد. به این صورت که جهت جمع‌آوری مبانی نظری پژوهش از منابع کتابخانه‌ای شامل کتاب، مقاله، پایان‌نامه و پایگاه‌های معتبر علمی و پژوهشی استفاده خواهد شد و سپس از روش می‌دانی شامل پرسشنامه بهره گرفته خواهد شد. جمعیت این منطقه براساس سرشماری سال ۱۳۹۵ تعداد ۳۰۷۹۴۰ نفر بوده است. جامعه آماری پژوهش حاضر منطقه یازده تهران بوده و با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه آماری در نظر گرفته شده‌اند. برای گردآوری داده‌ها از دو شیوهی کتابخانه‌ای و می‌دانی استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل ساکنان منطقه ۱۱ تهران می‌باشند و با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه تعداد ۳۸۴ نفر انتخاب گردید. پس از تعیین حجم نمونه پرسشنامه‌ها بین ساکنان منطقه توزیع گردید. سپس برای تجزیه و تحلیل کمی داده‌ها از نرم‌افزار SPSS و آزمون همبستگی و رگرسیون، استفاده شد.

تحلیل یافته‌ها

براساس یافته‌های پژوهش از تعداد کل پاسخگویان ۴۷ در صد زن و ۵۳ درصد مرد می‌باشند. همچنین از این تعداد ۱۳٪ بین ۲۰ تا ۳۰ سال، ۳۶٪ بین ۳۱ تا ۴۰ سال، ۳۶٪ بین ۴۱ تا ۵۰ سال، ۳۰٪ بین ۵۱ تا ۶۰ سال و (۷٪) بالاتر از ۶۱

سال سن داشتند. ۲۴ نفر دیپلم و زیر دیپلم، ۱۶۸ نفر لیسانس ۱۲۶ نفر فوق لیسانس و دکترا می‌باشند. ۱۶۳ نفر (۴۲٪)، مجرد و ۲۲۱ نفر (۵۸٪)، متاهل هستند و نیز ۱۵٪ خانه دار، ۲۹٪ آزاد، ۲۸٪ کارمند، ۱۸٪ دانشجو و ۱۰٪ سایر می‌باشند.

جدول ۳. ویژگی‌های فردی پاسخگویان

متغیرها	مقوله‌ها	فراوانی	درصد
جنس	مرد	۲۰۴	۵۳
	زن	۱۸۰	۴۷
	جمع	۳۸۴	۱۰۰
سن	۲۰ تا ۳۰ سال	۴۹	۱۳
	۳۱ تا ۴۰ سال	۱۳۷	۳۶
	۴۱ تا ۵۰ سال	۱۱۶	۳۰
	۵۱ تا ۶۰ سال	۵۴	۱۴
	بیشتر از ۶۱ سال	۲۸	۷
	جمع	۳۸۴	۱۰۰
سطح تحصیلات	دیپلم و زیر دیپلم	۹۰	۲۴
	لیسانس	۱۶۸	۴۴
	فوق لیسانس و دکترا	۱۲۶	۳۲
	جمع	۳۸۴	۱۰۰
وضعیت تاهل	مجرد	۱۶۳	۴۲
	متاهل	۲۲۱	۵۸
	جمع	۳۸۴	۱۰۰
شغل	خانه دار	۵۶	۱۵
	آزاد	۱۱۳	۲۹
	کارمند	۱۰۸	۲۸
	دانشجو	۶۸	۱۸
	سایر	۳۹	۱۰
	جمع	۳۸۴	۱۰۰

(مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۱).

جدول ۴. آزمون نرمال بودن متغیرهای پژوهش

متغیر	سطح معنی داری	توزیع داده‌ها
حکمروایی خوب	۰/۰۶۵	نرمال
ارتقا کیفیت زندگی	۰,۰۷۹	نرمال
توسعه پایدار	۰,۰۵۳	نرمال

(مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۱).

با توجه به جدول فوق ضرایب سطح معنی داری متغیرهای پژوهش، بیشتر از ۰,۰۵ می‌باشند، بنابراین فرض صفر آماری که توزیع نرمال مورد نظر می‌باشد تأیید می‌گردد و هر سه متغیر پژوهش دارای توزیع نرمال می‌باشند.

جدول ۵. آزمون همبستگی متغیرهای پژوهش

ارتقا کیفیت زندگی		
ضرایب آماری	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
حکمرمایی خوب شهری	۰,۴۶۰	۰,۰۰۰

(مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۱).

نتایج بدست آمده از آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرها حاکی از آن است که در بین ۳۸۴ پاسخگوی مورد مطالعه ضریب همبستگی برابر با ۰,۴۶۰ با سطح معنی داری ۹۹٪ می‌باشد، از آنجا که سطح معنی داری بدست آمده (Sig)، کمتر از ۰,۰۱ است در نتیجه فرضیه اصلی تأیید می‌گردد، بنابراین: بین متغیرهای پژوهش (حکمرمایی خوب شهری و ارتقاء کیفیت زندگی)، رابطه همبستگی معنی داری وجود دارد.

جدول ۶. آزمون رگرسیون متغیرهای حکمرمایی خوب شهری و ارتقاء کیفیت زندگی

ارتقا کیفیت زندگی			
ضرایب آماری	ضریب تعیین	ضریب رگرسیونی	سطح معنی داری
حکمرمایی خوب شهری	۰,۲۱۲	۰,۴۶۰	۰,۰۰۰

(مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۱).

مطابق جدول شماره ۶، ضریب تعیین نیز برابر با ۰,۲۱۲ می‌باشد یعنی میزان تغییرپذیری در متغیر وابسته که می‌توان بوسیله رگرسیون آن را توضیح داد برابر با ۰/۲۱۲ واحد می‌باشد. همچنین ضریب استاندارد شده بتا برابر با ۰/۴۶۰ می‌باشد یعنی بازاری یک واحد تغییر در متغیر مستقل (حکمرمایی خوب شهری)، تغییرات متغیر وابسته (ارتقاء کیفیت زندگی) برابر ۰/۴۶۰ واحد می‌باشد که با توجه به کوچکتر بودن سطح معنی داری (Sig) از ۵٪ این تأثیرگذاری معنی دار است، بنابراین: حکمرمایی خوب شهری بر ارتقاء کیفیت زندگی تأثیر دارد.

جدول ۷. آزمون همبستگی متغیرهای حکمرمایی خوب شهری و توسعه پایدار

توسعه پایدار		
ضرایب آماری	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
حکمرمایی خوب شهری	۰/۷۳۷	۰,۰۰۰

(مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۱).

نتایج بدست آمده از آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرها حاکی از آن است که در بین ۳۸۴ پاسخگوی مورد مطالعه ضریب همبستگی برابر با ۰/۷۳۷ با سطح معنی داری ۹۹٪ می‌باشد، از آنجا که سطح معنی داری بدست آمده (Sig)، کمتر از ۰,۰۱ است مدارک کافی برای رد فرض صفر آماری خود داریم در نتیجه فرضیه صفر آماری رد و فرضیه اصلی تأیید می‌گردد، بنابراین: بین متغیرهای پژوهش (حکمرمایی خوب شهری و توسعه پایدار)، رابطه همبستگی معنی داری وجود دارد.

جدول ۸. آزمون رگرسیون متغیرهای حکمروایی خوب شهری و توسعه پایدار

توسعه پایدار			
ضرایب آماری	ضریب تعیین	ضریب رگرسیونی	سطح معنی داری
حکمروایی خوب شهری	۰/۵۴۳	۰/۷۳۷	۰,۰۰۰

(مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۱).

مطابق جدول شماره ۸، ضریب تعیین نیز برابر با ۰/۵۴۳ می باشد یعنی میزان تغییرپذیری در متغیر وابسته که می توان بوسیله رگرسیون آن را توضیح داد برابر با ۰/۵۴۳ واحد می باشد. همچنین ضریب استاندارد شده بتا برابر با ۰/۷۳۷ می باشد یعنی بازاری یک واحد تغییر در متغیر مستقل (حکمروایی خوب شهری)، تغییرات متغیر وابسته (توسعه پایدار) برابر با ۰/۷۳۷ واحد می باشد که با توجه به کوچکتر بودن سطح معنی داری (Sig) از ۱٪ این تأثیرگذاری معنی دار است. بنابراین: حکمروایی خوب شهری بر توسعه پایدار تأثیر دارد. در جدول ۷ تمامی متغیرها و زیرشاخص های حکمروایی بنابر خروجی و تحلیل آزمون فریدمن در نرم افزار SPSS انجام شده و میانگین و معناداری هر کدام از زیر شاخص ها مانند عدالت، دسترسی، امنیت، پاسخگویی و مسئولیت پذیری و ... تحلیل گردیده و نشان داده شده که کدام متغیر طبق نظر پاسخگویان حائز اهمیت بیشتری و کدام کمتر بوده است.

به نظر می رسد نقش شاخص های حکمروایی خوب شهری در ارتقا کیفیت زندگی اهمیت یکسانی ندارد.

H0: نقش شاخص های حکمروایی خوب شهری در ارتقا کیفیت زندگی دارای اهمیت یکسانی می باشند.

H1: نقش شاخص های حکمروایی خوب شهری در ارتقا کیفیت زندگی دارای اهمیت یکسانی نمی باشند.

جدول ۹. آزمون فریدمن

متغیر	میانگین رتبه
مشارکت	۱/۹۴
پاسخگویی	۳/۸۴
اجماع سازی	۵/۳۲
حاکمیت قانون	۵/۹۹
عدالت و انصاف	۴/۷۸
شفافیت	۳/۹۹
اثربخشی	۵/۰۸
کارآیی	۵/۰۷
سطح معنی داری	۰/۰۰

(مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۱).

بدلیل اینکه Sig کوچکتر از ۰,۰۵ است نشان می دهد که اهمیت متغیرها یکسان نمی باشد و فرضیه تأیید می گردد. مطابق آزمون فریدمن، هر چقدر میانگین رتبه متغیر کوچکتر باشد اهمیت آن متغیر بیشتر است که مطابق جدول بالا، شاخص مشارکت دارای بیشترین اهمیت در ارتقا کیفیت زندگی از نظر پاسخ دهندگان و حاکمیت قانون با رتبه ۵/۹۹ دارای کمترین تأثیر و اهمیت می باشد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

امروزه رشد شهرها، افزایش جمعیت و گذشت زمان موجبات پایین آمدن کیفیت زندگی را در برخی از مناطق شهری به ویژه نواحی مرکزی و با موقعیت استراتژیک فراهم نموده است، یکی از این مناطق منطقه ۱۱ تهران می‌باشد. در پژوهش حاضر تلاش شد تا به نقش حکمروایی خوب شهری در ارتقا کیفیت زندگی با نمونه موردی منطقه ۱۱ تهران پرداخته شود. در این ارتباط باید عنوان نمود هدف از حکمروایی شهری تقویت فرآیند توسعه شهری است به گونه ایی که در جامعه، زمینه و محیط مناسبی برای زندگی راحت و کارآمد شهروندان، به تناسب ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی آنان فراهم شود. از سوی دیگر یکی از مواردی که در زمینه توسعه جوامع مورد توجه قرار گرفته مقوله اداره جوامع و نحوه ارتباط اداره‌کنندگان آن با مردم بوده است. در زمینه مدیریت و برنامه‌ریزی شهری نیز مشکل اصلی مدیریت شهری در شیوه اداره آن است.

مسأله کیفیت زندگی نیز بیش از هر مسأله دیگری امروزه در اداره شهر به چشم می‌آید. کمبودها و مشکلات شهری، زندگی شهری را برای شهروندان با چالش‌های جدی مواجه کرده و به لزوم توجه به کیفیت زندگی شهری بیش از پیش افزوده است. حال بنظر می‌رسد برای رسیدن به این مهم و ایجاد زیر ساخت‌ها و شاخص‌های مؤثر و مرتبط با افزایش کیفیت زندگی شهری، توجه برنامه ریزان توسعه شهری، مدیران و دولت مردان به موضوع حکمروایی خوب شهری حائز اهمیت می‌باشد و محرک خوبی برای نزدیک شدن به چشم انداز کیفیت زندگی شهری مطلوب می‌باشد.

هدف حکمروایی خوب، توسعه انسانی پایدار است و در آن بر کاهش فقر، ایجاد اشتغال و رفاه پایدار، حفاظت و تجدید حیات محیط زیست و رشد و توسعه جامعه تأکید شده است و رویکرد مشارکت و شفافیت در آن اهمیت زیادی دارد. در این حکمروایی شراکت بین سه رکن اصلی دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی در انجام فعالیت‌ها لازم است. در نهایت و بر اساس نتایج پژوهش می‌توان عنوان نمود دو ویژگی عمده برای حکمروایی خوب شهری را می‌توان، تأکید بر ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی و تأکید بر مبانی توسعه پایدار شهری عنوان نمود که دستیابی به این عوامل بر روی هم موجبات ارتقاء کیفیت زندگی شهری، رفاه و عدالت اجتماعی را در پی خواهد داشت.

در نهایت باید عنوان نمود برقراری شاخص‌های حکمروایی خوب شهری به ویژه مشارکت و پاسخگویی می‌تواند زمینه‌های ارتقا کیفیت زندگی و در نتیجه بهبود وضعیت زندگی گروه‌های مختلف شهری را در منطقه ۱۱ تهران فراهم نموده و حتی زمینه‌های دستیابی به توسعه پایدار را در این منطقه فراهم نماید. در این راستا پیشنهادات زیر مطرح می‌گردد:

- تنظیم قوانینی که همه‌ی ارکان مدیریت شهری را در قالب نهاد شهرداری و سازمان‌های وابسته پیش‌بینی کند.
- یکپارچه کردن برنامه‌های مدیریت شهری با مسئولیت شهرداری و همکاری دیگر ارگان‌ها
- برگزاری جلسات عمومی در منطقه ۱۱ برای ارائه گزارش‌های عملکرد شهرداری
- بهبود دادن سیستم‌های ارتباطی در جهت ارتباط بهتر مسئولان شهری و شهروندان

منابع و مأخذ

- اندستا، فروغ و روستایی، شهرپور، ۱۴۰۰، ارزیابی عوامل مؤثر بر اجرای حکمروایی شهری مشارکتی (برنامه NBN) در منطقه ۲ کلان شهر تبریز، <https://civilica.com/doc/1253055>
- چاره جو، فرزین، احمدی، عاطفه، جوان، فرهاد (۱۳۹۹)، تحلیل و ارزیابی رابطه حکمروایی خوب شهری و کیفیت زندگی (مورد: محلات شهر سمنان)، فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دوره ۱۰، شماره ۱ و ۲، بهار ۹۹

- خلیل نژاد، جلیل، (۱۴۰۰)، افزایش کیفیت زندگی شهری با رویکرد مشارکت شهروندان در اداره شهر، دومین کنفرانس بین‌المللی فناوری‌های نوین در مهندسی معماری و شهرسازی ایران، تهران، ص ۷، <https://civilica.com/doc/1237846>
- رفیعیان، م، حسنی پور، ع (۱۳۹۰)، حکمرانی خوب شهری از منظر نظریات شهرسازی، انتشارات طحان
- شمس پویا، محمدکاظم، ، توکلی نیا، جمیله، صرافی، مظفر، فنی، زهره (۱۳۹۶)، تحلیلی بر برنامه‌های توسعه و سیاست‌های زمین شهری با تأکید بر رویکرد حکمروایی خوب زمین، موردپژوهی: کلانشهر تهران، اطلاعات جغرافیایی زمستان ۱۳۹۶، دوره ۲۶، شماره ۱۰۴، از صفحه ۵۷ تا صفحه ۷۶.
- صالحی، اسماعیل (۱۳۹۲). اجلاس ۲۰۰۲ کشورها در ژوهانسبورگ و اهمیت آن در مدیریت شهری. فصلنامه شهرداری‌ها، ۳۳-۳۵، ۴۵.
- صرافی، مظفر (۱۳۷۹) مفهوم مبانی و چالش‌های مدیریت شهری، فصلنامه‌ی مدیریت شهری، شماره، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور ص ۲۸.
- صفائی پور، زهرا (۱۳۹۶)، نقش مدیریت شهری در راستای تحقق توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی: شهر ایلام)، فصلنامه مطالعات عمران شهری، دور اول، شماره دوم، پاییز ۱۳۹۶
- صلاح، محمدحسین، حسن‌زاده، علی اکبر، (۱۴۰۰)، تحلیلی بر نقش شورای اسلامی شهر و شهرداری بر مدیریت یکپارچه شهری بر مبنای رضایتمندی شهروندان (نمونه موردی: شهر می‌مند فارس)، دوازدهمین کنفرانس ملی مهندسی عمران، معماری و شهرسازی، شیروان، <https://civilica.com/doc/1307818>
- علی آبادی، حسین، شرافتی، علی، احمدی، محسن، (۱۴۰۰)، ارتقا کیفیت زندگی در فضای شهری با تأکید بر رویکرد مدرن در شهر بجنورد، سیزدهمین کنفرانس ملی مهندسی عمران، معماری و توسعه شهری، بابل
- محمدی، ناصر، مجتبی‌زاده خانقاهی، حسین، توکلان، علی، (۱۴۰۰)، تحلیلی بر حکمروایی شهری مبتنی بر ارائه الگوی بهینه (مطالعه موردی شهر گرمدره)، <https://civilica.com/doc/1162678>
- ملکی، محمد، موسوی، میرنجف، (۱۴۰۰)، توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی با تأکید بر شاخص‌های حکمروایی خوب شهری (مطالعه‌ی موردی: محلات غیررسمی شهر ایلام)، <https://civilica.com/doc/1241421>
- نیکبخت، مسعود، (۱۴۰۰)، کیفیت زندگی شهری و حکمروایی شهری، دوازدهمین کنفرانس ملی مهندسی عمران، معماری و شهرسازی، شیروان، ص ۱۱-۱۳۰، <https://civilica.com/doc/1307838>
- چاره جو، فرزین و احمدی، عاطفه و جوان، فرهاد، ۱۳۹۹، تحلیل و ارزیابی رابطه حکمروایی خوب شهری و کیفیت زندگی (مورد: محلات شهر سهندج)، <https://civilica.com/doc/1393268>
- Jiang, Huaxiong(2021), Smart urban governance in the 'smart' era: Why is it urgently needed?, Cities Volume 111, April 2021, 103004, <https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.103004>
- Badach, Joanna(2017), Concept of 'Good Urban Governance' and Its Application in Sustainable Urban Planning, October 2017IOP Conference Series Materials Science and Engineering 245(8): 082017, DOI: 10.1088/1757-899X/245/8/082017
- Baird, Ronald C. (2009). On a Strategic Framework for Performance Enhancement in Managing New Jersey's Urban Coast. 1-11, Wilmington: Center for Marine Science University of North Carolina Wilmington. <http://www.monmouth.edu> .
- Biagia, B. ; Gabriela Ladub, M. and Meleddub, M. (2018), Urban Quality of Life and Capabilities: An Experimental Study, Ecological Economics, No. 150, PP. 137-152.
- Chakrabarty, B. K. (2001). "Urban Management; Concepts, Principles, Techniques and. " Cities 18 (5): 331-345.
- Graham, J. , Plumptre, T. W. , & Amos, B. (2003). Principles for good governance in the 21st century. Institute on governance Ottawa .

Hamedinger, A. (2004). The changing organization of spatial planning in Vienna. Vienna University of Technology

Laleh Pour, M. , (2004). Urban Governance and urban management in developing countries, Journal of jostarhaye shahrsazi, No 19- 20, pp 60-71.[in Persian]

Latifi, Gholamreza (2005). Urban Management. Tehran: Country and Municipalities Organization .

Lupala, John Modestus(2015). "Urban Governance in the Changing Economic and Political Landscapes: A Comparative Analysis of Major Urban Centers of Tanzania," Current Urban Studies .